

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕሪ
ካልኣይ ክፋል
ኣልማማዊ ቕጥጦ
ቀዳማይ ምዕራፍ፣
ምብ' ርባር

ደራሲ - ኣልኣሚን መሓመድ ስዒድ

(5)

ኤርትራውያን ብሓፈሻ፡ ኣባላት ማሕበር ሰራሕተኛታት ኤርትራ ከኣ ብፍላይ፡ ግፍዕታት መንግስቲ ኣስፋሃ ወልደሚካኤል ከይዓጀቦም፡ መሰላቶም ንምርግጋጽን ንምዕታርን፡ ኣብ 1958 ሰላማውን ፖለቲካውን ሰልፍታቶም ኣበርተዑን ኣዛዩዱን። ክልተኡም ኣዕሩኽ፡ እድሪስን ዑመር የመኒን፡ ምስቶም ካብ ኤርትራ ነብሶም ንምድሓን ዝሃድሙ ዝነበሩ ኤርትራውያን እናተራኸቡ፡ ኣፍልጦኦም ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት፡ ከዕብዩ ይጽዕሩ ነበሩ።

መዓልቲ-መዓልቲ፡ ብፍላይ ጸሓይ ኣብ እትዝሕለሉ እዋን፡ ሻሂን ቡንን እናሰተዩ፡ ኣብ እንዳ ሻሂ ኣቶ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ኮይኖም ብዛዕባ ህሉው ኩነታት ሃገሮምን ሱዳንን እናኣልዓሉን እናተመያየጡን ግዜኦም የሕልፉ ነበሩ። ሓንቲ ምሽት፡ ከም ቀደሞም ኣብታ እንዳ ኣልጃዓሊ ቤት-ሻሂ ኮፍ ኢሎም ከለዉ ዑመር የመኒ፡-“ኣብ ሃገርና ዘሎ ኩነታት ካልእ መልክዕ ክወስድ ጀሚሩ’ሎ።” “እንታይ ሓድሽ ተረኽበ? ዘይፈለጥናዩ ኣሎ ድዩ?” እድሪስ ብተገዳስነት ሓተተ። “ቅድሚ ሳልስቲ፡ ገለ ካብ ዓድና ዝመጹ ስድራቤ-ታት፡ ኣብ ከባቢ ገዛውትና ወሪዶም ከም ዘለዉ፡ ምስ ሰማዕኩ፡ ናብቲ ዝነበርዎ ከይደ፡ ኩነታቶም ክፈልጥን ክሕግዝን ተበገስኩ። ከም ኤርትራዊ መጠን፡ ዓቕሚ ይሃልዎም ኣይሃልዎም፡ ክንሕግዝ ግቡእ እዩ።” መለሰ ዑመር የመኒ።

ከመይ’ዎ ጸኒሖም’ኻ?” እድሪስ ደጊሙ ሓተተ። “ብዘይካ ብርቱዕ ናይ መገሻ ድኻም፡ ደሓን ዘለዉ ይመስሉ። ይኹን’ምበር፡ ሓደ ካብኦም ኣቦይ መስዑድ ዝተባህሉ፡ ዕድመ ዝደፍኡ ሽማግሌ፡ ብሕማም ዓሶ ስለ

ዝተጠቐሱ፡ ኣብ ኹትምያ (1) ካብ እትርከብ ቤተ-መሸጣ መድሃኒት፡ ክሎሮኪን ዝተባህለ መድሃኒት ኣምጺኦም ንጽባሒቲ ደሃዮም ምስ ገበርኩ ግን ደሓን ጸኒሖም። እሞ ክንርእዮም ግቡእ ስለ ዝኾነሲ፡ ፍቓደኛ እንተ ኾንካ፡ ንዓናይ ብሓባር ንብጸሓዮም።” ዑመር ፍቓደኛ ስለ ዝነበረ፡ ክልቲኦም ኣዕሩኽ ምድረ-ሰማይ ከይጸልመቶም፡ ናብቲ ኣቦይ መስዑድን ስድርኡን ዘዕረፍሉ ቦታ ተበገሱ። ኣብኡ ምስ በጽሑ፡ ንዑመር ዘላለዩት ሰበይቲ፡ “እንኳዕ ብደሓን መጻእኩም እተወ” እናበለት፡ ማዕጸ ገዛ ኣርሓወትሎም።

እድሪስ፡ ነቶም ናብ ተስዓታተ ዝተገማገሙ ሽማግሌ ምስ ረኣዩ፡ ተቐላጢፉ ሰላም በሎም። እቶም ሽማግሌ ፍሱህ ገጻት እድሪስን ዑመርን ምስ ረኣዩ፡ ሻሂ፡ ቡንን ቁርስን ክቕረበሎም ኣዘዙ።

እድሪስ፡ ኣቦይ መስዑድ ካብቲ ሒዞም ዝነበረ ሕማም ዓሶ ተመሓይሾም ከም ዘለዉ ምስ ተዓዘቡ፡ “ካብ ዓሶ ትሓውዩ ዘለኹም ትመስሉ፡ ኣልሓምዱ ልላህ።” በለ ነቶም ሽማግሌ እናጠመተ።

እቶም ሽማግሌ ከኣ፡ ናብ ዑመር እናኣመልከቱ፡ “ሳላ ረብን ሳላዚ ሰብኣይ መድሃኒት ዘምጸኣለይን፡ ካብካ ተካል ዓሶ እናገፍ ኣለኹ።” ክብሉ ብሕጉስ መንፈስ መለሱ። ኣስዒቦም ወን፡ “ኣብ ዓሳዊት ዓዲ ተላታዕሸር (1) ከይንሓድር፡ ብዝተፈላለዩ ሰባት ተሓቢርና እንተ ነበርና፡ ናይ ኣላህ ፍቓድ ኮይኑ፡ ኣብኣ ስለ ዝሓደርና ዓሶ ክንሓምም ኹኢልና።” በሉ።

ዑመር ዩመኒ ብወገኑ፡ “ግቡእና ስለዝኾነ፡ ምስጋና ኣየድልዮን። እቲ ዘምጸእኩዎ መድሃኒት ድማ፡ ብመንግስቲ ዝተደጎመ ብምጻኑ፡ ክቡር ስለ ዘይኮነ ንጽጉማትን ሽጉራትን ዝሃሲ ኣይኮነን።” መለሰ ነቶም ሽማግሌ ሰብኣይ እናጠመተ።

እቶም ሽማግሌ ብወገኖም፡ “ካብ ዝተዓዘብኩዎ፡ ኣብዚ ዓዲ ዘሎ መንግስቲ ካብ መንግስትና ዝሓሸ ኮይኑ ይስመዓኒ። መንግስቲ ሱዳን ብህዝቡ ዝግደስ ስለ ዝኾነ፡ እዚ ዝበልካዮ ካብ ሓቂ ዝረሓቐ ኣይመስለንን።” በሉ።

እድሪስ፡ እቶም ሽማግሌ ሰብኣይ ብፖለቲካ ዝግደሱ ከይኮነ ኣይተርፉን ዝብል ግምት ብምሕዳር፡ “መንግስትና ኹ እንታይ ኮይኑ ዘይግደስ?” ክብል ተኹቶኹም።

“ኣብ ዓድና ዘሎ መንግስቲ ብዛዕባ ዜጋታቱ ዝግደስ ወይ ዝሓሰብ ኣይኮነን። ስለ ዝኾነ ናይ ኤርትራውያን መንግስቲ ኣይኮነን። ምስ ግዜ ከም ዝተረጋገጸ፡ መንግስቲ ኣስፋሃ ወልደሚካኤል፡ ረብሓታት ኢትዮጵያ ንምትግባር እንተ ዘይኮይኑ፡ ንረብሓታትና ዝሰርሕ ኣይኮነን።” ክብሉ ኣቦይ መስዑድ ዕትብ ኢሎም መለሱ።

እድሪስ፡ እቶም ሽማግሌ፡ ኩነታት መንግስቲ ኤርትራ ንምትንታን ዓቕሚ ከም ዘለዎም፡ ካብ ካልኣት ብዕድመ ዝደፍኡ ሽማግሌታት ከም ዝሕሹን ኣብ ቅኑዕ መንገዲ ከም ዘለዉን ኣጸቢቑ ኣረጋገጸ።

(1) ኹትምያ ሓደ ህዝቢ ብብዝሒ ዝሰፍሮ፡ ኣብ ከተማ ከሰላ ዝርከብ ከባቢ።
(1) ተላታዕሸር ምስ ሱዳን ትዳውብ ኤር ትራዊት ከተማ።

ዑመር የመኒ ነዚ አጋጣሚ ተጠቅሙ፡-“ዓዲ ንምግዳፍ ዝቐሰበኩም ነገር ኣሎ ድዩ? ዓድና ኽ ከመይ ገዲፍኩሞ?” ክብል ኣተተ።

ኣቦይ መስዑድ፡-“ቁጠባዊ ጸገማት ክንብድህን ክንጸወርን? እንተ ኸኣልና፡ ወጽዓታትን ግፍዕታትን ናይቶም ተደናገጽትን ሰዓብትን ሰልፌ ኣንድነትን ንጉስ ሃይለስላሰን ዝኾኑ ወገናት ክንብድህ ስለ ዘይከኣልና፡ ሃገርናን ህዝብናን ራሕሪሕና ናብዚ ዘለናዮ ዓዲ ክንስደድ ተገድድና። ብወገነይ፡ ፈጺመ ካብ ተግባራት ሰብ-ስልጣን መንግስትና ፈርሐ ኣይፈልጥንዮ። ብቐንዱ ዘተሓሳስበኒ ነገር እንተ ነይሩ ግን፡ ደቀይን ደቂ ደቀይን ግዳይ ግፍዕታት መንግስቲ ከይኮኑን ካብ ገጽ መሬት ከይስወሩን ከይጠፍኡን ጥራይ እዩ።” በሉ።

እድረስ ነቦይ መስዑድ ከደዓዕስ ኢሉ፡-“ኣብ ልዕሌና ዝተፈጸመን ዝፍጸም ዘሎን ተግባራት፡ ዕድልናን ግንባርናን ስለ ዝኾነ፡ ብዙሕ ከይተረበሸና፡ በዲህና ናብ ረብሓና ክንቅይሮ ይግበአና።” በለ፡ ካብቲ ኣርእስቲ ከይወጸ ከኣ፡-“ኣፈሻዊ ኩነታት ዓድና ከመይ ኣሎ።” ክብል ኣቐዲሙ ዝተሓተሑ ሕቶ ደገመ።

ኣቦይ መስዑድ፡ ነቲ ሕቶ ግምት ብምሃብ፡-“ሃገርና ብሰፋሕቲ ሰላማዊ ሰልፍታትን ኣድማታትን እንዳ ተሓመሰት ኢና ገዲፍናዎ። መራሕ መንግስትና፡ ንባይቶ ኤርትራ፡ ኣብ ሃገራዊ ጉዳያት፡ እንተላይ ንኣሽቱን ዘይረብሑን ጉዳያት ከይተረፉ ንዝወስዶ ስጉምቲ ክቆጸጸር ብምጅማሩ፡ ኣብ መላእ ሃገር ሰፋሕቲ ህዝባዊ ኣብያን ዕግርግርን፡ ብፍላይ ብወገን ኣባላት ማሕበር ሰራሕተኛታት ኤርትራ ተላዲሎም። ስዲቦምወን ብዙሓት ሰራሕተኛታት፡ ንኣሽቱ ነጋዶ፡ ሰራሕተኛታት መንግስትን ገለ ስራሕ ክረኽቡ ንከተማታት ዝወሓዙ ኣረሰቶትን፡ ብ10 ለካቲት 1958 ሰፋሕቲ ሰላማዊ ሰልፍታትን ኣድማታትን ኣካይዶም። ኣብ ልዕሊ ኤርትራን ህዝባን ዝፍጸም ግፍዕታት ኢትዮጵያ ደው ክብል ከኣ ብዓውታ ጸዊዖም።”

ዑመር የመኒ ነቶም ሽማግሌ ዕድል ከይሃበ፡-“መልሱ-ተግባር መንግስቲ ኢትዮጵያ”ኽ እንታይ ነበረ?” ብታህዋኽ ኣተተ። “እቲ ዝነበረ ፖለቲካዊ ኩነታት ካልእ መልክዕ ክወስድ ምስ ጀመረ፡ መንግስቲ ስለ ዝራዓደን ዝተረበሸን፡ ነቲ ዝተወለዐ ኣብያታት ክቆጸጸር ብዘይምኽኣሉ፡ መራሕቲ መንግስቲ ምድዕዓስ ብዝብል ጥበብ፡ ኣገዝ ሽማግሌ ዓድታትን ካልኣት ጸለውቲ ዝበሃሉን ንምርካብ ተበገሰ።” መለሱ ኣቦይ መስዑድ።

እድረስ፡ በቲ መልሱ ስለ ዝተመሰጠ፡-“መራሕ መንግስቲ ካብ ዓባይትን ሽማግሌታትን ዓዲ ዝሓተቶ ኣገዝ’ሞ ኣቦይ በጽሖ?” ሕቶ ኣቐረበ።

ኣቦይ መስዑድ ብወገኖም፡-“እቶም ኣገዝ ከወፍዩ ዝተሓተቱ ዓባይትን ሽማግሌታት ዓድታትን ዝጥቀስ ጽልዋን ኣገዝን ከበርክቱ ኣይከኣሉን። ሰላማዊ ሰልፍታት ካብ 10 ክሳብ 17 ለካቲት 1958፡ ንሰሙን ዝኣክል፡ ብዘይ ምቁራጽ ተኻይዱ። መሰል ህዝቢ ኤርትራ ክኸበር፡ ፖለቲካዊ ህይወት ናብ ንቡር ክምለስ፡ ግፍዕታት ደው ክብሉ፡ ሰራሕተኛታት መሰላቶም ክኸበር ዝጠልቡ ከኣ ነበሩ። እንተ ኾነ፡ መራሕ መንግስቲ ኤርትራ፡ ኣብ ክንዲ ካብ ሰልጣን ምስንባትን ድልዩታት ህዝቢ ክማላእ ምሕታትን፡ ሰላማዊ ሰልፍታት ክበታትን፡ ኣድላይ እንተ ኾይኑወን ኣይሊ ንኸጥቀም ንኣዛዚ ፖሊስ ኤርትራ ኮሎኔል ተድላ ዑቕቢት ጥብቂ ትእዛዝ ኣመሓላለፈ።”

በሉጥ፡ ቁሩብ ከዕርፉ ምስ በዓል እድሪስ ተጠማሚቶም ፍሽኽ ድሕሪ ምባል ከአ ዘረብአም ቀጸሉ፡-“ቡቴ ዝተላዕለ ሰፊሕ ግጭት፡ አብ መንጎ ዜጋታትን ሓይሊ ፖሊስ ኤርትራን፡ ብፍላይ፡ አብ ከተማታት አስመራ፡ ባጽዕ፡ ደቀምሓረን ዓሰብን ሰፊሕ ጎነጻዊ ኩነታት ተፈጥረ። ብሰንኪ እቲ ዝተላዕለ ግጭት፡ ብአማኢት ዝቐጸሩ ዜጋታት ብጠያይቲ ፖሊስ ተድላ ዑቕቢት ተቐቲሎምን ቆሲሎምን። ካልኣት፡ ብቐንዱ መራሕቲ ሰራሕተኛታትን ተማሃሮን ዝርከቡዎም ኤርትራውያን ዜጋታት ከአ ናብ ኣብያተ-ማሕበሩ ተዳጉኖም። ብዙሓት ገዛውትን ትካላትን ምስ ዓነዉ፡ መራሕ መንግስትን ኣዛዚ ሓይልታት ፖሊስን ነቲ ዝተኻየደ ሰላማዊ ሰልፍታት ብሓይሊ ምስ ጨፍለቐዎን፡ ብወግዒ ሰዓታት እቶ-እቶ ኣወጁ። ኣብኡ ከይተሓጽሩ ከኣ፡ ኣኼባታት ይንኣሱ ይዕበዩ ከም ዝኸልከሉ፡ ንጥፊታት ማሕበር ሰራሕተኛታት ኤርትራ ድማ ከም ዝድስክሉ ተገብሩ። በዚ መሰረት፡ መንግስቲ ኤርትራ፡ ኣብ ክንዲ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኮይኑ፡ ህዝቢ ኤርትራ ብሰላም ከይነብርን መሰላቲ ክሕደግን በዩነ።” በሉ ብነድሪ።

እድሪስ፡ ኣቦይ መስዑድ ነቲ ሓቂ ከም ዝገለጽዎ ስለ ዝተረደኡን መሬት ይመሲ ከም ዘሎ ስለ ዘስተውዓለን፡-“መሬት ይጽልምት ብምህላዉ፡ ኣብ ካልእ ኣጋጣሚ ክንራኽብ እናተመነና ንክትዕርፉ ክንገድፈኩም ኣፍቅዱልና።”
በለ ንብጻዩ ዑመር የመኒ እናጠመተ።
ብርእይትኡ ተሰማሚዖም ከኣ ነንገዝኡም ከዱ።